

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ЛКС Центр
Видавництво ТОВ «ЛКС-центр»

Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2017

УДК 351

О. М. Гостєва,

*старший викладач кафедри державної служби та менеджменту освіти,
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

A. M. Gosteva

EUROPEAN EXPERIENCE OF CO-OPERATION OF PUBLIC AND CIVIL ORGANIZATIONS
AUTHORITIES

A. M. Gosteva

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ И
ГРАЖДАНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Стаття присвячена вивченню європейського досвіду взаємодії органів державної влади та громадських організацій у розвинутих демократичних країнах, як Великобританія, Франція, Канада, Німеччина, США. У статті розглядаються зарубіжний досвід становлення та розвитку громадських організацій та принципи взаємодії влади з громадськістю.

The article is devoted the study of European experience of co-operation of public and civil organizations authorities in the developed democratic countries, as Great Britain, France, Canada, Germany, USA. In the article foreign experience of establishment and development of civil organizations and principles of co-operation of power is examined with public.

Статья посвящена изучению европейского опыта взаимодействия органов государственной власти и гражданских организаций в развитых демократических странах, как Великобритания, Франция, Канада, Германия, США. В статье рассматриваются зарубежный опыт установления и развития гражданских организаций и принципы взаимодействия власти с общественностью.

Ключові слова: громадські організації, ГО, «третій сектор», муніципалітети, органи державної влади, державне управління, спілки, громадянське суспільство.

Key words: *civil organizations, GO, «third sector», municipalities, public authorities, state administration, societies, civil society.*

Ключевые слова: *гражданские организации, ГО, «третий сектор», муниципалитеты, органы государственной власти, государственное управление, общества, гражданское общество.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Дослідити європейський досвід взаємодії органів державної влади з громадськими організаціями. Громадські організації (ГО) в розвинутих демократичних країнах (Великобританія, Франція, Канада, Німеччина, США) характеризуються широким спектром організацій з різноманітними напрямками діяльності. Кожна ГО має свою власну “філософію існування”, що конкретно визначає місію організації, мету, яку вона ставить перед собою, методи та засоби, за допомогою яких організація досягає своєї мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

Проблеми формування структурно-організаційних засад «третього сектору» тією чи іншою мірою розглядаються у працях вчених, зайнятих проблемами демократії, загальної теорії громадянського суспільства. Класичними у цій галузі вважаються роботи таких авторів, як Аристотель, А. де Токвіль, Р. Міхельс, Р. Патнем, М. Дюверже, К. Поппер, Д. Сорос та ін. Ці роботи дають змогу створити відповідний «формат» розуміння багатоманітного матеріалу з проблематики «третього сектору», вони дають багато корисного з точки зору вироблення адекватної сучасної моделі політики щодо громадських організацій.

Невирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячується стаття.

В Україні, на жаль, поки що не відбулося встановлення партнерських відносин між владою і громадськими організаціями. Водночас, за великої кількості ідей, пропозицій та узагальнень, що опрацьовані у науковій літературі, залишається актуальною проблема розробки дієвих методів взаємодії органів влади та громадських організацій.

Мета або цілі статті (постановка завдання). *Метою* статті теоретичне обґрунтування європейського досвіду взаємодії органів державної влади та громадських організацій та розробка рекомендацій щодо вдосконалення методів і форм участі громадських організацій у процесі здійснення державної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Співтовариства людей, пов'язаних між собою на політичній, релігійній чи професійній основі, існували ще у давні часи. Уже тоді наявність цих об'єднань так чи інакше торкалось інтересів держави, соціальних груп і конкретних осіб, ці об'єднання одержували законодавчу регламентацію. Так, хоча античність не знала політичних партій в сучасному їх розумінні, але в VI-VII ст. до н.е. серед жителів античної рівнини існувало особливе політичне угруповання, що являло собою центр зародження античної аристократії [1]. У V ст. до н.е. в Афінах організовувалися гетерії – таємні товариства однодумців-олігархів, дії яких були спрямовані проти демократичного ладу, а в Стародавньому Римі часів Республіки були “оптимати” - прихильники аристократії і “популяри”, що виражали інтереси всадницького стану, провінціалів і плебсу.

У римських законах, які були викладені у XII таблицях (V ст. до н.е.), є згадування про колегії, що підрозділялися на релігійні (жрецькі) та майново-професійні, що мали частково публічно-правовий характер: ремісні цехи, комерційні корпорації, об'єднання за спільністю інтересів, благодійні організації тощо. Спочатку римське право визнавало волю об'єднання, його члени могли прийняти будь-яке рішення, якщо в ньому не містилося нічого, що суперечило публічним законам. Порядок вільного утворення колегій, запозичений із законодавства Солона.

В Європі існували різні релігійні і політичні об'єднання, союзи взаємодопомоги, професійні організації, гільдії. Система гільдій і цехів у містах XI-XII ст. походила від ранньої німецької гільдії, що була військовим і релігійним братерством. Гільдії більш пізньої епохи багато чим зобов'язані руху Світу Господнього X-XI ст., який частково діяв через братерства, що називалися “гільдіями світу”.

З виникненням міст в останні десятиріччя XI ст. поширилися купецькі, благодійні, ремісничі і інші гільдії світського характеру. Вони зберегли сильні релігійні риси, у цілому беручи на себе турботу про духовні, а не тільки матеріальні сторони життя своїх членів. Типова гільдія прагнула підтримувати високі моральні стандарти поведінки, караючи своїх членів за богохульство, азартні ігри, лихварство тощо. Товариствам дозволялося для виконання статутної мети відкривати окремі установи та підприємства, влаштовувати читання, спектаклі, концерти, базари, збирати пожертвування.

Історія ГО Великобританії сягає початку XVII ст., коли 1601 р. прийнято “Статут благодійництва”. З того часу у Сполученому Королівстві діяли недержавні служби соціального забезпечення, “дружні товариства” та “будівельні товариства”, метою яких був захист промислових робітників. У XX ст. виникли численні правозахисні організації, їх

діяльність зосереджувалась у трьох основних сферах: проблемах навколишнього середовища, боротьба за мир, права жінок. Чіткого законодавчого регулювання такої діяльності не було; фактично, правовою базою виникнення ГО стало припущення Загального права щодо свободи “збиратися разом для спільного блага [2, с. 12]”.

У Франції була прийнята “Декларація прав людини і громадянина”, яка проголосила: мета кожного державного союзу складає забезпечення природних і невід’ємних прав людини, таких як воля, власність, безпека та опір гнобленню.

У період з кінця XIX до середини XX ст. у Західній Європі законодавче регулювання права та діяльності об’єднань громадян було закріплено на конституційному рівні.

Останнім часом виявляється тенденція поряд із загальним проголошенням права на об’єднання визначати в конституціях та окремих законах основи статусу окремих видів об’єднань – політичних партій (ст. 21 Основного закону Німеччини, ст. 4 Конституції Франції), профспілок (ст. 39 Конституції Італії, ст. 23 Конституції Греції), підприємницьких союзів (ст. 7 Конституції Іспанії). Нерідко при цьому від партій і інших громадських об’єднань потрібно, щоб їхня внутрішня організація відповідала демократичним принципам.

Статус громадських об’єднань змінювався разом із суспільством і статусом особистості: від необмеженого права на об’єднання в Стародавній Греції – до регулювання окремих прав і обов’язків об’єднань осіб в Стародавньому Римі, через професійні середньовічні корпорації з суворою регламентацією праці та побуту членів, заборони на створення політичних організацій – до дозволу на створення профспілок і політичних партій XIX ст., закріплення права на волю об’єднань в національному законодавстві, а в середині XX ст. – і в міжнародних нормах [3].

На сьогоднішній час багато з розвинених демократичних країн мають значний досвід щодо взаємодії органів публічної влади з громадськістю, використовують різноманітні технології та методики організації цього процесу.

Приклади діяльності із зазначеної проблематики органів влади тих країн, що визнані світовими лідерами щодо демократії та взаємодії влади з громадськістю, а саме: Великобританія, Франція, Канада, Німеччина, США. Досвід зазначених країн був не тільки позитивним, а й негативним тому, що в процесі впровадження та вдосконалення методик залучення громадськості до співпраці з органами влади ці країни також мали і проблеми і невдачі.

Громадські організації Великобританії беруть активну участь у сферах освіти, культури, відпочинку та соціальних послуг [2]. Тільки на освіту припадає 42% всіх витрат третього сектору. Це є свідченням довгої традиції британських “публічних шкіл” і незалежних університетів, а також трансформації урядових коледжів та політехнічних інститутів у приватні навчальні заклади, яка має місце в сьогоднішній Великобританії. 21% неприбуткових витрат йде на культуру й відпочинок, до того ж більшість - на клубну та спортивну діяльність. У сфері соціальних послуг третій сектор виконує функцію правового захисту і надання суспільно-важливих послуг. Третій сектор відіграє значну роль у наданні міжнародної допомоги, а також житловому питанні, де він має міцну традицію житлових товариств й житлових об’єднань для робітників [4 с. 78]. Узагальнюючи, можна сказати, що у Великобританії ГО історично були основою широкого спектру суспільних рухів, якими залишаються і нині.

З державного сектора надходить майже 40% всіх доходів ГО Великобританії. Цікава ситуація у сфері вищої освіти: держава надає навчальним закладам фінансову підтримку з метою забезпечення громадянам більшого доступу до освіти, але університети функціонують як приватні неприбуткові установи.

Третій сектор Сполученого Королівства зберігає традиційно високий рівень приватної благодійної підтримки. Загалом вона становить 12% загальних надходжень, а в таких сферах, як охорона здоров’я, соціальні послуги та охорона навколишнього середовища, коливається між 25 і 40% [4, с. 96; 5, с. 157].

Основним чинником впливу на сучасний розвиток третього сектору Великобританії є еволюція його відносин з державою. Прем’єр-міністр Великобританії М. Тетчер переклала значну частину суспільно значущих проблем на приватний сектор та ГО, внаслідок цього сталися зміни в системі охорони здоров’я, а найбільш сприятливі зміни відбулися в ГО. Більшість змін були сприятливими для ГО, але виникли й нові проблеми. Найкращим прикладом може слугувати перехід від системи грантів для ГО, що надавали суспільно-важливі послуги, до контрактної системи оплати певних послуг, який може призвести до зростання залежності громадських організацій від урядових структур [6, с. 34]. Отже, можна зробити висновки, що третій сектор змушений більш активно шукати підтримку приватних структур з метою збереження належного рівня незалежності.

Деякі аспекти досвіду Франції (укладання контрактів у сфері надання послуг). Франція визнана одним із світових лідерів демократії, яка має досить багато спільних рис з Україною та її системою державного управління. Перші реформи в незалежній Україні базувалися саме на досвіді цієї країни.

Реформа структури французької адміністрації, яка почалася 23 лютого 1989 року зі створення так званих “центрів відповідальності” розвивалась у двох напрямках: залучення та участь громадськості та “контрактування” як форма партнерства громадськості і влади. Законодавство передбачало, що керівники зазначених центрів повинні об’єднати політику на національному рівні з особливостями регіонів при постійній участі громадськості для того, щоб оптимізувати свою діяльність та здійснення реформи [7]. “З технічної точки зору, засновуючи “центри відповідальності”, необхідно було скласти договірні угоди як між центральними органами влади і приєднаними до них центральними урядовими агентствами,

так і між цими агентствами та Міністерством державної служби і бюджету Франції. При нагоді, ці документи були доповнені відповідно до контрактів із щорічними цілями, наприклад у межах Міністерства Суспільних справ. У таких випадках зазначені угоди нагадували список дій, які сторона, що їх підписала, погоджується виконувати протягом наступного року. Повноваження та відповідальність у цих угодах були розміщені в ієрархічній послідовності, яка йде від директора до керівників департаментів, і потім від керівників департаментів до начальників відділів. Ця діяльність перш за все почалась із встановлення та розробки відповідної національної політики” [8, с. 116].

Як зазначає Марсель Пошар “на 1 січня 1994 року у Франції було 207 центрів відповідальності, в яких були залучені майже 100 тисяч державних службовців... Створення центрів відповідальності сприяло запровадженню контрактних відносин між центральним урядом та окремими урядовими службами...” [9, с. 54]. Він також надає основні, на його погляд, переваги та недоліки реформи:

“Цей процес супроводжувався переформулюванням фундаментальних та виробленням нових принципів державного управління, таких як спрощення процедур, прозорість, інформування громадськості та потреба вдосконалення процедури реагування на потреби громадян при наданні послуг. Перевагами цього підходу були:

- об’єднані зусилля з модернізації та оновлення соціального діалогу;
- стратегія підзвітності, що базується на автономії управління;
- модернізація методів управління людськими ресурсами;
- оцінка державної політики.

Недоліками цього підходу були:

- ускладнення бюджетних процедур;
- адміністративний контроль” [9, с. 53].

З погляду на здійснення державної політики, досвід Франції щодо контрактів заслуговує на увагу у зв’язку з тим, що “контрактування” було розроблено як інструмент координації між органами влади центрального і місцевого рівнів та громадськістю у сфері надання послуг населенню, що значною мірою покращило їх якість.

У 2001 р. Франція відзначала сторіччя Закону про асоціації 1901 р., його значення в історія цієї країни не може бути переоцінено. Цей закон показав реальні зміни у ставленні французького суспільства до практики створення асоціацій. Після введення в силу цього закону в країні почалося стрімке зростання кількості асоціацій та їх членів, а також сфер діяльності, в які ці асоціації було залучені.

Прийняття Закону 1901 р. є і на сьогоднішній день важливим для розвитку громадських організацій Франції, його простота та відкритість були головними ознаками позитивного відношення до асоціацій, які характеризують сучасне суспільство.

Участь громадськості у Франції використовується з метою активізації співробітництва між владою та громадськістю для виконання суспільної політики.

Активне залучення громадськості до державних справ розглянемо на досвіді Канади, яке почало розвиватись наприкінці 1960-х – початку 1970 років у двох основних сферах – землепланування та їх використання, а також планування розвитку громад. Державна політика була націлена на залучення громадськості до процесу прийняття рішень органами державної влади на центральному рівні та на рівні муніципалітетів і громад. Муніципалітети повинні були розробити програми широкої участі населенні в їх діяльності. Участь громадськості розглядалась як додаткове джерело інформації та інформування, що надало змогу підвищити ефективність діяльності муніципалітетів та результативність рішень, що ними приймалися. Залучення громадськості на ранніх етапах планування дозволило підвищити продуктивність використання часу та ресурсів. Місцеві органи влади зобов’язали канадські муніципалітети використовувати участь громадськості як необхідну складову усіх планів розвитку, що ними розроблялися та впроваджувалися.

Впродовж 1960-1970 років федеральний уряд Канади, через надання грантів, активно сприяв процесам розвитку демократії та широкому залученню громадськості до діяльності органів місцевого самоврядування так і громадським об’єднанням, які займались питаннями розвитку громад. Процеси відкритості влади у той час в Канаді знайшли свій розвиток і на центральному рівні управління, що може слугувати прикладом для багатьох країн: вільний доступ громадян на засідання канадського Парламенту та можливість здійснювати громадську експертизу законопроектів, що там розглядаються.

Органам державної влади Канади належить основна роль в організації процесу залучення громадськості до спільної роботи, у розвитку інноваційних шляхів співпраці влади з населенням для вирішення питань суспільного розвитку. У сучасній практиці управління стає все більше різних проблемних питань, до розв’язання яких залучається громадськість. Це допомагає владі краще зрозуміти як потреби населення, так і побачити саму проблему з точки зору громадськості і знайти взаємовигідне рішення, з урахуванням громадської думки. А населення, у цьому зв’язку, має можливість брати участь у процесі прийняття рішень з життєво важливих для нього питань, краще зрозуміти як проблеми, так і пов’язані з ними труднощі, а також через свою участь контролювати їх діяльність. На сьогоднішній час процес участі громадськості Канади в роботі органів публічної влади продовжує розвиватись на місцевому рівні. Громадяни країни залучаються до таких сфер як економічний розвиток і політична реструктуризація.

Цікавим є досвід Німеччини. Однією з найважливіших визначальних особливостей соціальної системи Німеччини є "широка, всепроникаюча суспільно корисна діяльність добродійних спілок. Повсякденну роботу з виявлення соціальної підтримки та допомоги різним верствам населення здійснюють сотні суспільно корисних ГО. Вони мають багаторічний досвід роботи та відіграють важливу роль у рішенні задач побудови системи соціальної безпеки. Особливої уваги та вивчення заслуговує державний підхід до створення і функціонування таких організацій. Держава у даному питанні реалізує принцип надання громадянам можливості допомогти собі та іншим, намагаючись при цьому звести до мінімуму контрольні функції, віддаючи перевагу механізмам розвитку ініціативи та творчості у сфері соціальної діяльності. Про діяльність таких організацій розповідають стислі рекламні листівки, які можна побачити і у відділі соціального забезпечення, і в лікарні, і у бібліотеці [10, с. 274]".

Німеччина має два типи неприбуткових організацій, які можуть бути залученими до діяльності, що загальним правом характеризується як благодійна. Це асоціації (Verein) та фонди (Stiftung). Їхня діяльність регулюється цивільним правом та податковим законодавством.

Обмеження цивільного права, встановлені в Законі про асоціації (Vereinsgesetz), є в дійсності досить малими та стосуються зареєстрованих асоціацій з великою кількістю членів або асоціацій, у яких іноземні особи є членами або керівниками. У §14 Закону говориться, що асоціаціям з великою кількістю іноземців-членів або керівників заборонено брати участь у політичній діяльності, яка може завдати шкоди внутрішній або зовнішній безпеці або внутрішньому порядку Німеччини або її землям.

Обмеження згідно з податковим законодавством обов'язкові для всіх корпоративних організацій, які залучені до корисної для суспільства діяльності. Цікаво, хоча німецькі благодійні організації не мають права підтримувати політичні партії, навпаки, політичним партіям дозволено підтримувати діяльність благодійних організацій. У дійсності кожна політична партія має благодійний фонд, який проводить велику роботу як в Німеччині, так і за її межами.

Розумна й доцільна практика реалізації в Німеччині права кожного громадянина на участь у вирішенні соціальних завдань. Вона ґрунтується не на створенні бюрократичних, закостенілих соціальних служб, а на гнучкому використанні суспільно корисних організацій, які займаються соціальними проектами. Соціальні проекти – головний інструмент їх функціонування та своєрідний стимул подальшого існування. Це означає, що держава не просто фінансує ту чи іншу суспільно корисну організацію, а й виділяє кошти на проект, соціальну значимість якого необхідно довести. Таким чином, організації повинні постійно творчо працювати, створювати нові соціальні проекти. Кожна з таких організацій у відповідність зі своїми завданнями є членом однієї з добродійних спілок [11, с. 165-166].

Усі ці організації об'єднані такими паритетними принципами співробітництва:

- гуманітарна відповідальність та готовність надати допомогу;
- дотримання самостійності членів спілок;
- кожна організація-член має один голос незалежно від своєї чисельності;
- нейтралітет по відношенню релігії, ідеології та партійної політики;
- багатогранність, відкритість і толерантність [11, с. 166].

У третьому секторі Німеччини домінують шість великих "об'єднань безкоштовного соціального забезпечення". Це ГО, створені за релігійним або класовим принципом чи просто спільними інтересами. Разом вони становлять дві третини неприбуткового сектору, на них припадає майже 60% всіх його операційних витрат [10, с. 78]. У сфері охорони здоров'я ГО акумулюють 34% всіх зайнятих, а у сфері соціальних послуг цей показник ще більший - 61%. Майже 70% фондів ГО надходить з державного сектору, половина з них - за схемами страхування соціальної безпеки та охорони здоров'я. ГО Німеччини отримують малу, порівняно з іншими розвиненими країнами, частку своїх фінансових надходжень від плати за надані послуги та членських внесків (28%) [12, с. 156].

Без державної підтримки третього сектору, німецькі ГО будуть активніше шукати допомогу в комерційних структурах.

В Новому світі та на Старому континенті формувались різні моделі громадянського суспільства. Найбільш класична схема спрацювала в Америці. Саме тут через діяльність громадян постало відповідне суспільство, а лише потім, з благословення громадянського суспільства, була утворена держава. Цей факт підтверджується текстом першої Конституції нової країни. "Ми, що підписалися нижче, зробивши це у славу Бога, для розповсюдження християнської віри і ухвалу нашої вітчизни, зробивши подорож з метою заснувати першу колонію на цих берегах, в цілковитій згоді між собою засвідчуємо, що вирішили об'єднатися в громадянський організм для кращого самоврядування... завдяки цій угоді ми вводимо закони, ордонанси та акти, а також створюємо адміністративні заклади, яким обіцяємо підкорятися" [13, 109].

Ідея самоврядування завжди була в Америці наріжним каменем будови громадянського суспільства. Згідно з сталою американською традицією, громадяни самі обирають посадових осіб і утримують їх за власний кошт. За такої моделі, адміністрація мусить звітувати лише перед своїми громадянами. На переваги цієї концепції розвитку звертає увагу, зокрема,

американський політолог Джеймс Медісон. "Якщо влада, - слушно зауважує він, - буде витікати із суспільства і залежати від суспільства, саме суспільство поділиться на багато частин, інтересів і класів, то правам осіб та меншостей не буде загрожувати небезпека з боку більшості".

Інакше кажучи, множинність груп, організацій та асоціацій, створених громадянським суспільством за згаданою моделлю, забезпечує достатньо потужну систему взаємозалежностей і противаг, що скеровані проти будь-яких спроб узурпації влади.

Стабільне громадянське суспільство було б неможливе без високого рівня самосвідомості американських громадян. Історично цей рівень забезпечується, не в останню чергу, різноманітними формами релігійності. "Коли в питаннях релігії, як і в політиці зникає влада і авторитет, то ця незалежність лякає людей", - постулює важливу максиму А.Токвіль [13, с. 48]. Дійсно, суспільне самоврядування як основа американської моделі громадянського суспільства, було створене глибоко віруючими, навіть фанатичними людьми. Релігійні засади стали духовно-нормативними підвалинами певної системи етики, яка в свою чергу, стимулювала формування буржуазно-протестанського "підприємницького духу", що відіграв важливу роль у становленні зрілого індустріального суспільства, де забезпечуються права громадян, чітко функціонує сфера недержавних структур та інституцій.

Велика роль в розбудові американського громадянського суспільства належить правникам. Вони відпрацювали систему законів, яка розширила політичні і соціальні права громадян, позитивно вплинула на їх самосвідомість, сформувала феномен масової законоповаги.

Головною перевагою американського суспільства було те, що йому не було потрібно долати феодальні відносини та норми, формувати суспільство в боротьбі зі старою державною машиною. Розбудова громадянського суспільства почалася тут на чистому соціальному просторі. "Прибульці з Європи, люди для яких свобода була головною соціальною цінністю, перенесли на новий соціальний ґрунт ідеї англійського та французького просвітництва, вивільнили принцип демократії... і пересадили його в чистому вигляді на терени Нового Світу", - наводить американський дослідник А.Арато токівельську думку. Далі він продовжує: "Вибірність, підконтрольність... представників як законодавчої, так і виконавчої влади впливала з того, що державні чиновники ніколи не складали в США специфічної касты, і нічим не відрізнялись від інших громадян... Політичне суспільство було відкритим перед кожним американським громадянином... Американське суспільство сильно відрізнялось від бюрократизованих європейських структур" [14, с. 13-14].

Американська модель, як сукупність автономних від держави громадянських та політичних асоціацій, історично вимагала від державної влади тісної взаємодії з суспільством громадян. В ХХ столітті, за умов розширення в США державного втручання в різні сфери суспільного життя, перш за все в економіку і соціальні відносини, органічно розширялись прямі зв'язки між групами суспільних інтересів та органами державної влади. Результатом плідного діалогу держави та громадянського суспільства було створення повної системи представництва, яку прийнято вважати функціональною. В межах цього представництва створювались відповідні інституції, за допомогою яких відбувався процес "раціональної комунікації" між різними соціальними угрупованнями та державою, розроблялись умови діяльності громадських інститутів.

Під час переходу США від індустріального до постіндустріального суспільства відбувався процес різко зростаючої емансипації особистості від держави. Зокрема, на думку американських дослідників громадянського суспільства М.Крайзена та Д.Хелда, актуалізується процес витіснення "Локківської" точки зору на громадянське суспільство, яка передбачає існування "суспільного договору" між державою та суспільством, токівельською, що вирішує взаємовідносини держави і суспільства на користь останнього" [15, с. 6].

Квінтесенцією сучасних поглядів на американську модель громадянського суспільства можна вважати точку зору американського політолога М.Маркуса. Громадянське суспільство, за його переконанням, це — "сфера вільної економічної чи іншої взаємодії рівних громадян, які делегують політичній сфері завдання забезпечення цілісності соціуму ... сфера активності, яка включає економічну, політичну, і культурну форму громадянської поведінки поза офіційною діяльністю". Іншими словами, громадянське суспільство, за американської моделі, включає в себе "особисте, сімейне та ділове життя - домашнє середовище, сферу економіки, культурну діяльність, політичну взаємодію, що організується на підставах приватних угод між різними особами та групами поза прямим контролем держави" [16, с. 42]. Така трактація громадянського суспільства має популярність не тільки серед американських дослідників, але й деяких європейських, зокрема, це стосується Габермаса та Геллнера.

Висновки

Вищезрозглянуті розвинені демократичні країни мають досвід щодо взаємодії влади з громадськістю та використовують різноманітні її форми і методи. Цей досвід може бути корисним для України, особливо при врахуванні тих проблем та перешкод, з якими стикалися ці країни, коли вони, як зараз Україна, знаходилися на етапі впровадження певних елементів взаємодії з громадськістю. Органи державного управління та місцевого самоврядування зазначених країн не

завжди прагнули віддати владу народові і використовували форми співпраці з населенням тільки формально. Природним вбачається той факт, що ті, хто має владу не бажають її віддавати й тому, досвід країн, що вже пройшли цей етап, може бути вкрай необхідним для нашої країни, яка робить тільки перші кроки на шляху до реальної демократії.

Зарубіжний досвід свідчить, що на сучасному етапі розвитку суспільства органи влади усіх рівнів повинні тісно та взаємовигідно співпрацювати з громадськістю. Тільки спільно з громадськістю влада може вирішувати спільні соціальні проблеми.

Список використаних джерел.

1. Арістотель. Політика / Арістотель ; [пер. з давньогрец. та передм. О. Кислюка]. - К.: Основи, 2000. – 239 с.
2. Войтков В. “Третий сектор” загнан в пятый угол / В. Войтков // Власть и политика. – 2003. - № 32-33. - С. 12-13.
3. Неурядові організації Європейського Союзу : порівняльний аналіз громадських організацій України / [керів. проекту Людмила Козак]. – К., 2002. – 48 с.
4. The World Bank Participation Source Book. Washington, DC, 2003. – 394 p.
5. The World Bank Participation Source Book. Washington, DC., 2001. – 328 p.
6. Власть и общественность. Социальные аспекты взаимодействия. – Н. Новгород : ГИПП “Нижеполеграф”, 1997. – 148 с.
7. Citizens and the New Governance. Beyond New Public Management / Edited by Luc Rouban. – IOS Press, Ohmsha, 1997. – 237 p.
8. Nicole de Montricher. Citizens and the Quality of Public Action: Seeking a New Form of Management. Public Participation and Contracting Practices in France // Citizens and the new Governance. - Netherlands, 1999. - 239 pp.
9. Уряд для громадян. Ініціативи щодо поліпшення якості послуг. Український переклад. – Львів: Львівск. філіал УАДУ, 2000. – 293 с.
10. Соціальне партнерство – механізм реалізації прав людини, розбудови правової держави, громадянського суспільства : міжвідомчий наук. збірник / [наук. – досл. ін-т “Проблем людини”; за ред. А.І. Комарової та ін.]. – К., 2001. – Т. 24. – 778 с.
11. Шинелева Л. Т. Общественные неправительственные организации и власть / Л. Т. Шинелева. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2002. – 220 с.
12. The World Bank Participation Source Book. Washington, DC, 2004. – 362 p.
13. Токвіль А. Про демократію в Америці. – К.: Всесвіт, 1999.
14. Арато Е., Коен Дж. Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства // Політична думка – 1996. – № 1.
15. Прошко В. Залучення громадян – американське бачення // Аспекти самоврядування. - № 1 (3). – 1999.
16. Gellner E., Waterbure J. Patrons and Clients in Mediterranean Societies. – L., 1977.

References.

1. Aristotel' (2000), Polityka [Politics], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
2. Vojtkov, V. (2003), ““The third sector” is driven into the fifth corner”, Vlast' y polityka, vol. 32-33, pp. 12-13.
3. Kozak, L. (2002), Neuriadovi orhanizatsii Yevropejs'koho Soiuzu : porivnial'nyj analiz hromads'kykh orhanizatsij Ukrainy [Non-governmental organizations of the European Union: comparative analysis of NGOs in Ukraine], Kyiv, Ukraine.
4. The World Bank (2003), Participation Source Book, Washington, DC, USA.
5. The World Bank (2001), Participation Source Book, Washington, DC, USA.
6. Balabanov, S.S. (1997), Vlast' y obschestvennost'. Sotsyal'nye aspekty vzaymodejstvya [Power and the public. Social aspects of interaction], HYPP “Nyzhpolehraf”, N. Novhorod, Russia.
7. Rouban, L. (1997), Citizens and the New Governance. Beyond New Public Management, IOS Press Ohmsha, Tokyo, Japan.
8. Montricher, N. (1999), Citizens and the Quality of Public Action: Seeking a New Form of Management. Public Participation and Contracting Practices in France, Citizens and the new Governance, Netherlands.
9. UADU (2000), Uriad dlia hromadian. Initsiatyvy schodo polipshennia yakosti posluh [Government for citizens. Initiatives to improve service quality], L'vivsk. filial UADU, L'viv, Ukraine.
10. Komarova, A.I. (2001), Sotsial'ne partnerstvo – mekhanizm realizatsii prav liudyny, rozbudovy pravovoi derzhavy, hromadians'koho suspil'stva [Social partnership - a mechanism for the implementation of human rights, the development of a rule of law, civil society], vol. 24, Kyiv, Ukraine.
11. Shyneleva, L.T. (2002), Obschestvennye nepravytel'stvennye orhanyzatsyy y vlast' [Public non-governmental organizations and authorities], Yzdatel'sko-torhovaia korporatsiya «Dashkov y Ko», Moscow, Russia.
12. The World Bank (2004), Participation Source Book, Washington, DC, USA.
13. Tokvil', A. (1999), Pro demokratiiu v Amerytsi [About Democracy in the Americas], Vsesvit, Kyiv, Ukraine.
14. Arato, E. and Koen, Dzh. (1996), “Vidrodzhennya, zanepad i rekonstruktsiya conception gromadyanskogo suspil'stva”, Politychna dumka, vol. 1.

15. Proshko, V. (1999), "Zaluchennya Gromadyan - American baccennya", Aspekty samovriaduvannia, vol. 1 (3).

16. Gellner, E. Waterbure J. (1977), Ratrons and Clients in Mediterranean Societies, London, UK.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу